

Senka MARINČIĆ (Mostar)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru

senka.marincic@tel.net.ba

NJEMAČKE POVRATNE KONSTRUKCIJE S PASIVNOM DIJATEZOM I NJIHOVE HRVATSKE PRIJEVODNE REALIZACIJE

Određene konstrukcije s povratnom zamjenicom *sich* u njemačkom jeziku koje dolaze samo u 3. licu ubrajaju se po obliku u aktiv, ali se prepoznaju po značenju sličnom pasivu, usporedimo *Der Roman liest sich schwer* ← *Der Roman wird schwer gelesen* ← *Man liest den Roman schwer*. Riječ je o konstrukcijama u lingvističkoj literaturi označenim kao konkurentnim oblicima pasiva, budući da se njima ne izriče povratnost, nego pasivnost. To su formalno aktivne, ali sadržajno pasivne konstrukcije. Rad istražuje povratne konstrukcije s pasivnom dijatezom u njemačkome i kako se one interpretiraju, odnosno realiziraju u hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: *povratna konstrukcija, pasivna dijateza, medijalnost, agens-pacijens --identičnost.*

1.

U njemačkoj lingvističkoj literaturi konstrukcije *glagol + povratna zamjenica* tvore jednu multifunkcionalnu kategoriju. Te morfosintaktičke konstrukcije mogu pored povratne, odnosno medijalne dijateze signalizirati i pasivnost, neprijelaznost i uzajamnu povratnost. Unutar sustava povratnih konstrukcija središnje mjesto zauzimaju konstrukcije u kojima se agens i nominativni subjekt poklapaju,¹ dok periferno mjesto zauzimaju *konkurentni*

¹ Tu držimo potrebitim spomenuti kako J. BUSCHA razlikuje *povratne konstrukcije, povratne glagole u užem smislu i povratne forme*. Povratne se forme razlikuju od povratnih konstrukcija i povratnih glagola u užem smislu time što nominativni subjekt ne predstavlja agensa glagolske radnje, nego ili pacijensa radnje ili formalni subjekt (zamjenica *es*). Povratne forme dolaze samo u 3. licu, a po funkciji su parafraze pasiva, odnosno povratne forme s obvezatnim priložnim dodatcima imaju dodatno modalno značenje (potencijalnost), usp. *Der Schlüssel hat sich gefunden - Die Apfelsine schält sich schlecht - In dem Sessel sitzt es sich bequem*. Vidi u: J. BUSCHA, *Reflexive Formen, reflexive Konstruktionen und*

*oblici pasiva bez modalnoga dodatnog značenja i konkurentni oblici pasiva s modalnim dodatnim značenjem.*² Radi se o oblicima koji služe opisivanju pasiva, odnosno izricanju pasivnoga gledišta, njihovo se značenje djelomice približava pasivu, a djelomice je čisto pasivno. U tom se kontekstu u istraživanjima govori o *passivisches Reflexiv* ili *Reflexiv-Passiv*,³ ali i o njihovom povezivanju s medijalnim glagolima, tj. konstrukcijama, budući da se medijalni glagoli javljaju sa subjektom tipa *Der Zweig biegt sich, Das Gas erhitzt sich, Das Glas füllt sich, Die Temperatur erhöht sich*⁴.

Rečenice tipa **Der Brief schreibt sich* i **Das Gras mäht sich* medijalno su interpretirane, no tek u prikladnom kontekstu nastaju gramatičke, odnosno medijalne konstrukcije tipa *Der Brief schreibt sich leicht* i *Das Gras mäht sich leicht*.⁵ Istraživanje će obuhvatiti povratne konstrukcije tipa *Das Fenster schließt sich; Der Roman liest sich schwer; Hier sitzt es sich bequem* i *Der Zeitungsartikel lässt sich verstehen*, tj. kako se one interpretiraju, odnosno realiziraju u hrvatskom jeziku.

2.

U istraživanjima vezanim za pasiv i pasivne konstrukcije kao i u mnogim gramatikama⁶ upućuje se na to da se značenje izraženo povratnim kon-

reflexive Verben, Deutsch als Fremdsprache, 19. Jahrgang, Hrsg. Herder-Institut der Karl-Marx-Universität, Leipzig, 1982, str. 167-173.

² Od spomenutih oblika nas zanimaju samo konstrukcije s povratnom zamjenicom *sich*; više o konkurentnim oblicima pasiva usp. G. HELBIG - J. BUSCHA, *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*, 19. Auflage, Langenscheidt Verlag Enzyklopädie, Leipzig, 1999, str. 184-188.

³ O tome usporedi H. BRINKMANN, *Die deutsche Sprache. Gestalt und Leistung*, 2. Auflage, Sprache und Gemeinschaft im Auftrag eines Arbeitskreises für deutsche Sprache hrsg. von Leo Weisgerber, Pädagogischer Verlag Schwann, Düsseldorf, 1971, str. 222; O. BEHAGHEL, *Deutsche Syntax. Eine geschichtliche Darstellung*, Band II, Die Wortklassen und Wortformen, Carl Winters Universitätsbuchhandlung, Heidelberg, 1924, str. 171 (= „das reflexive Passiv“).

⁴ Primjere smo preuzeli od K. WELKEA, *Eine funktionalgrammatische Betrachtung zum Reflexivum: Das Reflexivum als Metapher*, Deutsche Sprache, Zeitschrift für Theorie, Praxis, Dokumentation, 25. Jahrgang, Erich Schmidt Verlag, 1997, str. 217 (str. 209-231).

⁵ Više o tome vidi u: K. WELKE, *nav. dj.*, str. 221.

⁶ Usp. W. JUNG, *Grammatik der deutschen Sprache*, Leipzig, 1967, str. 199; J. ERBEN, *Abriss der deutschen Grammatik*, Hueber Verlag, München, 1966, str. 83; W. ADMONI, *Der deutsche Sprachbau*, 3. Auflage, Beck Verlag, München, 1970, str. 178-179; K. BRINKER, *Zum Problem der angeblich passivnahen Reflexivkonstruktionen in der deutschen Gegenwartssprache*, Muttersprache, Zeitschrift zur Pflege und Erforschung der deutschen Sprache, 79. Jahrgang, Bibliographisches Institut Mannheim-Zürich, 1969, str. 1-11; G. STÖTZEL, *Ausdrucksseite und Inhaltsseite der Sprache, Methodenkritische Studien am Beispiel der deutschen Reflexivverben*, Linguistische Reihe, Band 3, hrsg. von K. Baumgärtner, P. v. Polenz und H. Steger, Hueber Verlag, München, 1970, str. 152-162.

strukcijama s neživim subjektom često približava pasivu, ali se od njega razlikuje time što ne dopušta iskazivanje logičkoga subjekta glagolske radnje koji se (misli se na subjekt) razlikuje od gramatičkog.⁷

Unutar *konkurentnih oblika pasiva bez modalnoga značenja* i *s modalnim dodatnim značenjem* na formalnoj se osnovi razlikuju četiri tipa povratnih konstrukcija:⁸

A) povratne konstrukcije bez obvezatne priložne oznake:

Das Fenster schließt sich.

B) povratne konstrukcije s obvezatnom priložnom oznakom načina:

Der Roman liest sich schwer.

C) povratne konstrukcije s dvjema obvezatnim priložnim oznakama (jedna je priložna oznaka načina, a druga je najčešće mjesta⁹) i bezličnim *es* kao subjektom:

Hier sitzt es sich bequem.

D) povratne konstrukcije s glagolom *lassen* i obvezatnim *infinitivom*:

Der Zeitungsartikel lässt sich verstehen.

3.

Povratna se konstrukcija može izvesti iz aktiva preko pasiva zbivanja:¹⁰

Das Fenster schließt sich.

← *Das Fenster wird geschlossen (von mir).*

⁷ I. DAL, *Kurze deutsche Syntax*, 2. Auflage, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1966, str. 156.

⁸ Vidi u: G. STÖTZEL, *nav. dj.*, str. 174-198; K. BRINKER, *nav. dj.*, str. 1; F. WAGNER, *Reflexivkonstruktionen und Genera Verbi*, Sprachwissenschaft in Verbindung mit Herbert Kolb und Klaus Matzel hrsg. von Rudolf Schützeichel, Band 2, Carl Winter Universitätsverlag, Heidelberg, 1977, str. 302, 310-314 (str. 302-338); A. JÄNTTI, *Zum Reflexiv und Passiv im heutigen Deutsch*. Eine syntaktische Untersuchung mit semantischen Ansätzen, ANNALES ACADEMIAE SCIENTIARUM FENNICAЕ DISSERTATIONES HUMANARUM LITTERARUM 15, Suomalainen Tiedeakatemia, Helsinki, 1978, str. 142; G. HELBIG - J. BUSCHA konstrukciju *lassen + sich + infinitiv* nazivaju *Passiv-Paraphrasen*, usp. G. HELBIG - J. BUSCHA, *nav. dj.*, str. 183-186; u literaturi se još spominju termini poput *Ersatzformen des Passivs*, *Passivumschreibungen*, *Varianten des Passivs*, *Konkurrenzformen des Passivs*, *Passivsynonyme* i *Umschreibung des Passivs*.

⁹ Vidi između ostalih u: A. JÄNTTI, *nav. dj.*, str. 253-257; J. BUSCHA, *nav. dj.*, str. 168.

¹⁰ Za ilustraciju usp. F. WAGNER, *nav. dj.*, str. 310; A. JÄNTTI, *nav. dj.*, str. 19; K. BRINKER, *nav. dj.*, str. 2-4.; DUDEN, *Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*, 4, völlig neu bearb. u. erw. Auflage, hrsg. von Günther Drosdowski u.a., Mannheim-Wien-Zürich, 1984, str. 185; G. HELBIG, *Zu einigen Problemen des Passivs und des Reflexivums im*

← *Ich schließe das Fenster.*

Zajedničko je tim rečenicama da je akuzativni objekt aktivne rečenice postao nominativni subjekt pasivne i povratne rečenice. Temeljna se razlika između pasiva i povratne konstrukcije sastoji u tome da se u pasivnim konstrukcijama subjekt aktivne rečenice načelno može pojaviti u obliku prijedložne dopune s *von* i *durch*. To mjesto pripada – neovisno o tome je li u konkretnom slučaju popunjeno ili ne – strukturalnoj cjelovitosti pasivne rečenice (makar to bilo samo prazno mjesto). Najčešći argument protiv povratnih konstrukcija naspram pasivu sastoji se u tome da je mjesto agensa (također prazno) u povratnoj konstrukciji dokinuto.¹¹

Povratne konstrukcije *Das Fenster schließt sich*, *Der Roman liest sich schwer*, *Hier sitzt es sich bequem* i *Der Zeitungsartikel lässt sich verstehen* (u daljnjem tekstu tip A, tip B, tip C i tip D) strukturalno se razlikuju brojem i vrstom dodatno neophodnih rečeničnih elemenata: tip A zahtijeva samo sintaktički subjekt, tip B pored subjekta i jednu obvezatnu priložnu oznaku, tip C bezlično *es* kao subjekt i dvije obvezatne priložne oznake, a tip D pored subjekta obvezatno i infinitiv. Dakle, za razliku od tipova B, C i D tip A ne sadrži obvezatnu priložnu oznaku, a tip C razlikuje se od tipova A, B i D time što je agens uvijek neodređeno- -lični tj. *man*.

Konstrukcija tipa B ne može se sukladno Ahti Jänttiu¹² prikazivati kao proširenje tipa A, poput *Das Fenster schließt sich leicht*, jer bi takvo izvođenje prikrilo sintaktičku razliku koja postoji između tih konstrukcija. U semantičkom smislu proširene konstrukcije tipa A (*Das Fenster schließt sich leicht*) odgovaraju konstrukcijama tipa B, ali ne i u sintaktičkom odnosu, tj. priložna oznaka u rečenicama poput *Das Fenster schließt sich leicht* fungira kao slobodna dopuna, dok je kod tipa B označena kao konstitutivni rečenični dio. Stoga se konstrukcije tipa B preoblikom ne mogu svesti na konstrukcije tipa A. Bez toga konstitutivnog rečeničnog dijela nastale bi negramatičke rečenice, usporedimo:

Der Roman liest sich schwer.
→ **Der Roman liest sich.*

Konstrukcije tipa C, sintaktički gledano, razlikuju se od pasiva još i po drugačijoj ulozi neodređenog *es*. U pasivnim rečenicama *es* stoji samo na početku rečenice: *Es wird getanzt*. → *Wird getanzt?* → *Heute wird getanzt*.¹³ To

Deutschen, Verlag der Kiewer Universität, 1975, str. 111-112; G. HELBIG - J. BUSCHA, *nav. dj.*, str. 185-186.

¹¹ Usp. K. BRINKER, *nav. dj.*, str. 3; G. STÖTZEL, *nav. dj.*, str. 113-114.

¹² Više o tome u: A. JÄNTTI, *nav. dj.*, str. 205.

¹³ Kod permutacije, inverzije ili proširenja rečenice *es* ispada, usp. između ostalih DUDEN, *nav. dj.*, str. 179; G. HELBIG - J. BUSCHA, *nav. dj.*, str. 168-169.

se *es* ne smije interpretirati kao subjekt, ono se pojavljuje samo kada mjesto ispred ličnoga glagolskog oblika, koji stoji na drugom mjestu, nije zauzeto u rečenici. Nasuprot tomu *es* ostaje u bezličnim povratnim konstrukcijama: *Es tanzt sich gut. - Hier tanzt es sich gut. - Tanzt es sich hier gut?*¹⁴ Znači, *es* u tipu C nije zamjenljivo. Ne može mu se pripisati nikakvo značenje, ima štoviše čisto sintaktičku funkciju formalnog subjekta.¹⁵

Konstrukcija tipa D može se izvesti na sljedeće načine:

Der Zeitungsartikel lässt sich verstehen.

← *Der Zeitungsartikel kann verstanden werden.*

← *X kann den Zeitungsartikel verstehen.*

Povratna *lassen*-konstrukcija promatra se kao varijanta *werden-pasiva* samo ako je povezana s neživim subjektom¹⁶, primjerice *Das Fenster lässt sich schließen*. Dakle, tek u svezi s neživim subjektom povratna *lassen*-konstrukcija nastupa kao cjelina u sintaktičkom i semantičkom pogledu, kao sklop s novim značenjem koji se ne može raščlaniti. Povratne konstrukcije s neživim subjektom stoje u jednom određenom jasno razlikovnom sintaktičkom odnosu prema aktivu:

Das Fenster wird (von mir) geschlossen. → Ich schließe das Fenster.
Das Fenster schließt sich. → -

Nominativni subjekt iz pasivne konstrukcije ne pojavljuje se kao subjekt u aktivu, nego kao akuzativni objekt. Glede toga sintaktičkog nalaza povratne se konstrukcije s neživim subjektom pripisuju pasivu. Temeljna se sintaktička razlika između *werden-pasiva* i povratne konstrukcije ogleda u tome da povratna konstrukcija u načelu ne sadržava mjesto za prijedložnu frazu koja je sposobna biti subjekt. U semantičkom smislu povratna konstrukcija izriče kao i *werden-pasiv* (a i aktiv) procesualnost. Međutim, za razliku od *werden-pasiva* u povratnoj konstrukciji glagolsko događanje ostaje u načelu u području subjekta, jer su točka polazna i krajnja identične.¹⁷

¹⁴ Usp. DUDEN, *nav. dj.*, str. 573; G. HELBIG - J. BUSCHA, *nav. dj.*, str. 219-220.

¹⁵ Priklanjamo se stajalištu K. BRINKERA da nije dobro rečenice tipa C „als subjektlos zu bezeichnen“ te da „Esscheint – rein syntaktisch – als Bezugspunkt des Reflexivpronomens sich gefordert zu sein“, usp. K. BRINKER, *nav. dj.*, str. 4.

¹⁶ Kod živoga subjekta *lassen* znači *zulassen* ili *veranlassen*, usp. *Das Kind lässt sich tragen*. Tu *lassen* ne tvori čvrsto jedinstvo s glagolom *tragen*, nego zadržava osobne značenjske elemente u smislu *zulassen*, *veranlassen*, nije postao pomoćnim glagolom poput *werden*, *sein* itd. Usp. K. BRINKER, *Das Passiv im heutigen Deutsch. Form und Funktion*, Heutiges Deutsch, Linguistische und didaktische Beiträge für den deutschen Sprachunterricht, Reihe I, Band 2, Max Hueber Verlag, Pädagogischer Verlag Schwann, München, 1971, str. 119-120 (str. 1-160) i K. BRINKER, *nav. dj.*, 1969, str. 9-10.

¹⁷ Usp. K. BRINKER, *nav. dj.*, 1971, str. 127.

Konstrukcija tipa D okarakterizirana je stanovitom neovisnošću agensa. Semantički promatrano približava se doduše mnogostruko povratnim tipovima B i C, ali se od njih razlikuje svojom naglašenom oznakom načina, usp. *Der Apfel lässt sich **schlecht** schälen*.

4.

Analizi će koja slijedi predložak biti njemačke povratne konstrukcije tipa A, B, C i D koje obuhvaćaju glagole čiji sintaktički subjekt nije istovjetan agensu, tj. vršitelju radnje, nego pacijensu, tj. trpitelju radnje te glagole s bezličnim *es* kao subjektom čiji je agens uvijek neodređeno-lični *man*. U svim konstrukcijama dolazi do deagentizacije¹⁸, odnosno neizricanja agensa, budući da je „priopćajno žarište na samoj radnji, bez obzira na vršitelja ili trpitelja“¹⁹. Njihove hrvatske prijevodne realizacije obilježiti ćemo kao konstrukcije tipa A', B', C' i D'.

A : A'

Tip A moguć je samo od određenih prijelaznih glagola.²⁰ Sukladno lingvističkim istraživanjima ne postoje, međutim, nikakvi formalni morfosintaktički kriteriji da bi se ti glagoli izdvojili. Sintaktički subjekt prema svojoj semantici ne može vršiti radnju na sebi samom pa se i ne pojavljuje kao agens. Dakle, u semantičkom se pogledu za tip A ne može reći kako isključivo implicira čovjeka kao živoga agensa, može implicirati i životinju, ali i nežive vršitelje kao primjerice vjetar. Agens se kod tipa A može izraziti, no ne uvijek, usp. *Die Tür öffnet sich durch den Wind : Die Tür öffnet sich *durch den Keller*.²¹ Sintaktički je subjekt s obilježjem +neživo predmet, tvar, materijalni ili apstraktni pojam, usp. *Dicke, gepolsterte Türen schließen sich hinter ihnen : Velika vrata se zatvaraju za njima* ili *Aus Masse und Volumen errechnet sich die mittlere Dichte : Iz mase i volumena izračunava se srednja gustoća*.²²

Prijevodne konstrukcije tipa A rezultiraju pasivnim rečenicama tipa A', odnosno u konstrukcijama se tipa A' jednoznačno radi o *se*-pasivu:

Das Fenster schließt sich.
Die Tür öffnet sich.

Prozor se zatvara.
Vrata se otvaraju.

¹⁸ Više o terminu u: D. SAAVEDRA, *Deagentivnost sintaktičkih konstrukcija u hrvatskome jeziku*, Suvremena lingvistika, svezak 35, br. 67, Zagreb, 2009, str. 69-85.

¹⁹ S. HAM, *Neosobne rečenice s predikatom tvorenim glagolskim pridjevom trpnim*, Jezikoslovlje, god. II, br. 2-3, Osijek, 1999, str. 11 (str. 3-16).

²⁰ G. STÖTZEL je ukazao na nemogućnost refleksiviranja svih prijelaznih glagola, usp. G. STÖTZEL, *nav. dj.*, str. 192.

²¹ Više o tome u: G. STÖTZEL, *nav. dj.*, str. 158.

²² Njemački su primjeri preuzeti od K. BRINKERA, *nav. dj.*, 1969, str. 6-7.

*Der Mord klärt sich auf.
Der Wagen wird sich finden.*

*Ubojstvo se rasvjetljuje.
Auto će se naći.*

To nam potvrđuje njihova preoblika u prošlo vrijeme:

Ubojstvo se rasvjetlilo. (perfekt) *Auto se našlo.* (perfekt)
Ubojstvo je rasvjetljeno. (pasiv stanja) *Auto je nađeno.* (pasiv stanja)

Aktivnom se liku prijelaznoga glagola (ne bilo kojega značenja) dodaje čestica *se*, a objekt aktivne rečenice postaje subjekt u pasivnoj.²³ Razvidno je pasivno ustrojstvo s povratnom morfologijom i pacijensom kao sintaktičkim subjektom uz koji se veže semantičko obilježje +neživo. Na razini semantičkog ustrojstva agens je obilježen kao +živo, ali ne i uvijek kao ±ljudsko. Njegovo izricanje je ograničeno.²⁴

U konstrukcijama tipa A i A' subjektu je na semantičkoj razini pridružena uloga trpitelja, tako da se ne radi o agens-pacijens-identitetu. Sintaktički subjekt je zahvaćen radnjom, on ne djeluje svojom voljom, jer ne označuje živa bića.²⁵

B : B'

Konstrukcije tipa B i B' karakterizira radnja koju uzroči samo čovjek kao njezin vršitelj, tj. agens:

Der Roman liest sich schwer.

Roman se teško čita.

²³ Sukladno hrvatskoj gramatičkoj tradiciji *se* se uz glagole može naći u ulozu čestice/riječice i zamjenice, kada je *se* čestica može se njome izražavati pasivnost, bezličnost i nepravna povratnost, usp. između ostalih T. MARETIĆ, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, treće, nepromijenjeno izdanje, Matica hrvatska, Zagreb, 1963.; J. SILIĆ - I. PRANJKOVIĆ, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, d.d., Zagreb, 2005. Nerazlikovanje je funkcije čestice od funkcije povratne zamjenice prisutno primjerice kod E. BARIĆ i dr. (BARIĆ, E. - LONČARIĆ, M. - MALIĆ, D. - PAVEŠIĆ, S. - PETI, M. - ZEČEVIĆ, V. - ZNIKA, M., *Hrvatska gramatika*, II. promijenjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1997, str. 231-232), gdje se *se* kod svih vrsta povratnih glagola naziva povratnom zamjenicom, a kod S. BABIĆA i dr. (BABIĆ, S. - BROZOVIĆ, D. - MOGUŠ, M. - PAVEŠIĆ, S. - ŠKARIĆ, I. - TEŽAK, S., *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Nacrti za gramatiku, Djela Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, Razred za filološke znanosti, Knjiga 63, Globus, Nakladni zavod, Zagreb, 1991, str. 674-676) česticom. Prema našem je mišljenju *se* u izražavanju pasivnosti, bezličnosti i nepravne povratnosti čestica. Držimo neophodnim spomenuti kako je jedino kod povratnih glagola moguće dvojako tumačenje gramatičkoga značenja u smislu pasivnosti i povratnosti, usp. *Juha se hladi*; više o tome vidi u: A. MILKOVIĆ, *Razmatranje glagolske prijelaznosti i povratnosti u hrvatskome jeziku*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knjiga 35, Zagreb, 2009, str. 252 (str. 243-256).

²⁴ Više o mogućnostima (ne)izricanja agensa u pasivnoj rečenici vidi u: S. HAM, *Pasiv i norma*, Jezik, časopis za kulturu Hrvatskoga književnog jezika Hrvatskog filološkog društva u Zagrebu, god. 37, br. 3, Zagreb, 1990, str. 65-76.

²⁵ A. MILKOVIĆ kao iznimku navodi strojeve i prirodne sile koje pokreću radnju, ali ne svjesno, usp. A. MILKOVIĆ, *nav. dj.*, str. 252, fusnota 7.

Der Fußboden poliert sich leicht. *Pod se lako lašti.*
Das teuerste Modell verkauft sich gut. *Najskuplji model se dobro prodaje.*
Die Birne schält sich schwer. *Kruška se teško guli.*

Upravo ta konstatacija ograničuje u semantičkom pogledu broj prijelaznih glagola koji su sposobni tvoriti konstrukcije tipa B i tipa B' u kojima bilježimo *se*-pasiv. Uz sintaktički se subjekt veže semantičko obilježje +neživo koje dokida kategoriju voljnosti, odnosno kao sintaktički se subjekt može pojaviti apstraktan ili konkretan pojam.²⁶ U sintaktičkom je pogledu razvidna obvezatna dopuna načina u obje konstrukcije i ona kao takva dopušta samo čovjeka kao vršitelja radnje, odnosno *man*. Konstrukcijama tipa B(°) nedostaje mogućnost eksplicitnoga imenovanja agensa: **Der Roman liest sich durch Studenten / von Studenten schwer* : (**) Roman se teško čita od (strane) studenta*.²⁷ Obvezatna dopuna načina može implicirati modalitet mogućnosti ili nužnosti glagolske radnje.

Povratni glagol u konstrukciji tipa B postavlja stanovite semantičke restrikcije u pogledu odabira priložne oznake načina, usporedimo:

- a) **Das Buch verkauft sich gern.* **Knjiga se rado prodaje.*
 b) *Das Buch liest sich spannend.*²⁸ **Knjiga se čita napeto.*

Realizacije konstrukcije tipa B, odnosno konstrukcije tipa B' nisu valjane. Razvidno je dakle da ni konstrukcije tipa B' ne podnose sve priložne oznake načina. Semantička podnošljivost moguća je ponekad između modalne dopune i glagola, a ponekad između modalne dopune i sintaktičkoga subjekta.

C : C'

Tip C potvrđuje usmjerenost na radnju, a ne na vršitelja te radnje. Osim povratnog glagola i dvije obvezatne dopune u njemačkoj se konstrukciji pojavljuje i obvezatno bezlično *es* koje je povratnoj zamjenici neophodno kao antecedent. Usporedimo:

Es sitzt sich hier unbequem. *Ovdje se neudobno sjedi.*
Es arbeitet sich gut in dem neuen Büro. *U novom se uredu radi dobro.*

²⁶ Moguće bi bio i živi subjekt ali se radnja događa neovisno o njegovoj volji, usp. *Diese Sklaven verkaufen sich gut*, A. JÄNTTI, *nav.dj.*, str. 228.

²⁷ Pored hrvatskoga primjera stavili smo zvjezdicu u zagradu, jer nije primjeren hrvatskom standardnom jeziku, ali je prihvatljiv u administrativnom i novinarsko-publicističkom stilu i ovjeren s gledišta komunikacije, usp. J. SILIĆ - I. PRANJKOVIĆ, *nav. dj.*, str. 196.

²⁸ Primjere smo preuzeli od A. JÄNTTIA, *nav. dj.*, a) str. 229, b) str. 234-235; sukladno A. JÄNTTIU valjana bi bila uporaba iste oznake načina u preoblici povratne konstrukcije a) u aktivu i b) u pasivu: a) *Man / der Buchhändler verkauft das Buch gern*; b) *Das Buch wird gern verkauft*; ali ne i za primjer b): a) **Man liest das Buch spannend*; b) **Das Buch wird spannend gelesen*.

Es lebt sich schlecht hier. *Ovdje se loše živi.*
In diesen Stiefeln geht es sich bequem. *U ovim se čizmama ide udobno.*

Ovaj tip konstrukcije izriče stajalište o radnji koja je određena povratnim glagolom.²⁹ Glagoli kod ovoga tipa su neprijelazni ili se uporabljaju neprijelazno³⁰, dok je sintaktički subjekt bezlično *es* koje se ne može zamijeniti drugim imenima, primjerice: **Der Chef sitzt sich bequem in diesem Sessel : *Šef se sjedi udobno u tom naslonjaču.*³¹ Agens se kod tipa C ne može izraziti eksplicitno: **Es schläft sich von einem / durch einen Reisenden angenehm in diesem Wagen.*³², no sa stajališta aktiva obilježen je semom +živo, +ljudsko, budući da semantika obvezatnih priložnih oznaka načina implicira samo ljudske referente. Sukladno istraživanjima prva je obvezatna oznaka načinska, a druga, također obvezatna, može biti priložna oznaka mjesta, vremena, društva i sredstva te uzroka.³³

U hrvatskim prijevodima bilježimo obezličjenje³⁴ kao preobliku u ko-

²⁹ G. STÖTZEL kaže da se konstrukcije tipa C mogu izvesti iz *konstrukcija s bezličnim povratnim lassen + infinitiv* uz eliminaciju glagola *lassen*, usp. G. STÖTZEL, *nav. dj.*, str. 184. Međutim, A. JÄNTTI drži kako navedena priložna oznaka načina u ishodišnoj rečenici ne može biti prepuštena implikaciji, nego da mora biti eksplicitno izražena, što slabi izjednačivanje konstrukcija tipa C i takvih *s bezličnim sich lassen + infinitiv*. U semantičkom je smislu subjekt (promatrano sa stajališta aktiva) čovjek, usp. A. JÄNTTI, *nav. dj.*, str. 239-240.

³⁰ Usp. K. BRINKER, *nav. dj.*, 1969, str. 9.

³¹ Pravilo subjekta vrijedi bez iznimke, usp. K. BRINKER, *nav. dj.*, 1969, str. 4.

³² Primjer smo preuzeli od A. JÄNTTIA, *nav. dj.*, str. 251.

³³ Više o tome u: A. JÄNTTI, *nav. dj.*, str. 253-254; sukladno A. JÄNTTIU obvezatne priložne oznake u povratnim konstrukcijama nisu obvezatne u odgovarajućim preoblikama aktiva i pasiva, usp. *nav. dj.*, str. 255.

³⁴ E. BARIĆ i dr., *nav. dj.*, str. 452-454; u hrvatskom jeziku postoje i rečenice s neizrečenim subjektom u kojima je prijelazni glagol s direktnim objektom u akuzativu, usp. *Vozače se posebno upozorava na sklizak kolnik*: gramatičnost takvih rečenica potvrdile su tek novije hrvatske gramatike (za ilustraciju navodimo E. BARIĆ i dr., *nav. dj.*, str. 323-325 i R. KATIČIĆ, *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Nacrt za gramatiku, drugo ponovljeno izdanje, Djela Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Razred za filološke znanosti, Knjiga 61, Globus, Nakladni zavod, Zagreb, 1991, str. 146), ali im se poriče status pasivnih rečenica kojeg zagovara D. KUČANDA koji temeljem analize sličnih konstrukcija u drugim jezicima drži kako subjektivizacija i sročnost subjekta i predikata nisu nužno obilježje pasivnosti u velikom broju jeziku sa sličnim konstrukcijama te sukladno tome ni hrvatskome ne treba postavljati tako stroge zahtjeve, *Funkcionalni pristup analizi pasiva u hrvatskom*, Suvremena lingvistika, godina 18, svezak 2 (br. 34), Zagreb, 1992, str. 178 (str. 175-184); čestica *se* zapravo obezličuje iskaz, u njemačkom bi tome odgovarao oblik s neodređenom zamjenicom *man*, usp. *Zida se garažu : Man baut die Garage*. K. MILOŠEVIĆ tvrdi da se tu zapravo radi o aktivnim rečenicama zato što nije izvršena pretvorba direktnoga objekta u subjekt pa je sukladno tome izostala i sročnost subjekta i predikata, usp. K. MILOŠEVIĆ, *Jedan negramatični rečenični model u srpskohrvatskom jeziku*, Južnoslovenski filolog Instituta za srpskohrvatski jezik, XXXVI, Beograd, 1980, str. 47 (str. 47-63).

joj se predikat (neprijelaznoga glagola a koji nije povratan³⁵) bez izrečenog subjekta i agensa, tj. vršitelja ili pokretača radnje obvezatno pojavljuje u obliku trećeg lica jednine uz dodavanje čestice *se*. Od pasivnih se konstrukcija te rečenice razlikuju po tome što u njima nema gramatičkoga subjekta, a i vršitelji su radnji koje su u njima izrečene, nepoznati, odnosno neodređeni. U pasivnim se rečenicama predikat upravlja prema gramatičkome subjektu glede roda, broja i lica. A u tim se konstrukcijama glagolskim oblikom 3. lica jednine označuje da ono što dotični glagoli izriču obavlja više pojedinaca, tj. kada se vršitelji radnje ne znaju ili se ne žele znati, dakle implicitni agens je uopćen, neodređen i obilježen semom +živo, +ljudsko. Ispuštanjem jedne od dopuna rečenica postaje neovjerena, usp. *U ovim se čizmama ide udobno*, **U ovim se čizmama ide* ili **Ide se udobno*.

D : D'

Konstrukciju tipa D hrvatski jezik realizira preko glagola *dati* (*se*) u značenju modalnoga glagola *moći* ili preko modalnoga glagola *moći* + *pasivna konstrukcija*³⁶:

Der Zeitungsartikel lässt sich verstehen. Novinski članak može (dade) se razumjeti.
Das Fenster lässt sich schließen. Prozor se može (dade) zatvoriti.
Der Wein lässt sich nicht trinken. Vino se ne može (dade) piti.

Uporabljuje se glagol koji je prijelazni i ima objekt koji može postati subjekt u odgovarajućoj povratnoj, odnosno pasivnoj rečenici. U konstrukciji tipa D *sich* se oslanja na glagol *lassen* (ne na glagol u infinitivu), a u konstrukciji tipa D' čestica *se* veže se uz povratnu konstrukciju. Da bi se konstrukcija mogla razmatrati u pasivnome značenju sintaktički subjekt mora biti obilježen semom +neživo kao apstraktan ili konkretan pojam ili bezlično *es* u konstrukciji tipa D (*Es lässt sich vermeiden, dass wir uns begegnen*), no ne implicira uvijek čovjeka kao vršitelja radnje. Agens se može izraziti (ne uvijek), usporedimo: *Die Fracht lässt sich mit LKWs befördern* : *Teret se može prevoziti kamionima*. Konstrukcije tipa D i D' valjane su dakle bez priložne oznake načina, no moguće ih je i proširiti njome. To ukazuje na njezinu fakultativnost ali i na dodatni modalitet same radnje:

Das Fenster lässt sich schließen. Prozor se može otvoriti.
Das Fenster lässt sich leicht schließen. Prozor se može lako otvoriti.

³⁵ R. KATIČIĆ drži da je preoblika obezličenja moguća i u prijelaznih glagola kada je u rečenici izrečen akuzativni objekt ali ne i subjekt i njime vršitelj radnje, odnosno objekt pri preoblici ne postaje subjekt, kao u pasivnoj rečenici, nego ostaje što je i bio, direktni objekt u akuzativu te potkrjepljuje to primjerom *Zidaju kuću*. Preobličena pasivom rečenica glasi *Zida se kuća*, a preobličena obezličenjem *Zida se kuću*, usp. R. KATIČIĆ, *nav. dj.*, str. 146.

³⁶ Više o tome u: S. MARINČIĆ, *Povratna zamjenica kao dopuna glagolu u njemačkom i u hrvatskom jeziku (Kontrastivna analiza)*, doktorski rad, Zagreb, 2007, str. 204.

Modalni glagol u navedenim i sličnim (de)agentivnim konstrukcijama izriče i „neki govornikov stav o nužnosti ili mogućnosti glagolske radnje“.³⁷

5.

Zaključno se može reći da je u semantičkome pogledu svim konstrukcijskim tipovima obaju jezika zajedničko da izriču radnju u kojoj subjekt i agens nisu identični. U konstrukcijskim se tipovima A, B, C i D upotrebljuju glagoli s povratnom dijatezom, odnosno glagoli s povratnom zamjenicom *sich* koji stoje u sintaktičkoj opoziciji prema aktivu i pasivu, usporedimo *X schließt das Fenster*, *X liest den Roman*, *X sitzt bequem hier* i *X kann den Zeitungssartikkel verstehen*. U dubinskoj strukturi tipova A, B, C i D *sich* ne postoji, nego se generira preko pravila preoblike povratne konstrukcije u površinskoj strukturi.

U morfosintaktičkom pogledu uporaba *sich/se* ograničena je na 3. lice u tipovima A^(c), B^(c) i D^(c), a u tipu C^(c) dodatno na 3. lice jednine. U konstrukcijama tipa B^(c) i C^(c) načinska oznaka je obvezatna ali ograničene uporabe, a u konstrukcijama tipa A^(c) i D^(c) neobvezatna. U konstrukciji tipa D^(c) obvezatna je infinitivna dopuna. Glagol je u konstrukcijama tipa A^(c), B^(c) i D^(c) prijelazni, a u konstrukciji tipa C^(c) neprijelazni. Subjekt je istražen glede semantičkoga obilježja živo, neživo, apstraktan, konkretan: u konstrukcijama tipa A^(c), B^(c) i D^(c) nosi obilježje neživo, apstraktan i konkretan, a u konstrukcijama C^(c) i D javlja se u bezličnom liku *es* i u trećem licu jednine predikata uz dodavanje čestice *se*. Agens implicira čovjeka kao vršitelja radnje u svim konstrukcijskim tipovima, ali ne i uvijek u konstrukcijskim tipovima A^(c) i D^(c). Agens se ne može izraziti u konstrukcijskim tipovima B^(c) i C^(c), dok je njegovo izricanje ograničeno u konstrukcijskim tipovima A^(c) i D^(c).

U formalnom pogledu razvidna je razlika između konstrukcija tipa A i A', tipa B i B', tipa D i D' budući da tipove A', B' i D' karakterizira struktura pasivne konstrukcije. Konstrukcije tipa C i C' ograničene su na uporabu glagola u 3. licu jednine i predstavljaju bezlično--povratnu konstrukciju, odnosno obezličenu konstrukciju.

Literatura

- ADMONI, W., *Der deutsche Sprachbau*, 3. Auflage, Beck Verlag, München, 1970.
- BABIĆ, S., BROZOVIĆ, D., MOGUŠ, M., PAVEŠIĆ, S., ŠKARIĆ, I., TEŽAK, S., *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Nacrti za gramatiku, Djela Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

³⁷ Usp. D. SAAVEDRA, *nav. dj.*, str. 76.

- u Zagrebu, Razred za filološke znanosti, Knjiga 63, Globus, Nakladni zavod, Zagreb, 1991.
- BARIĆ, E., LONČARIĆ, M., MALIĆ, D., PAVEŠIĆ, S., PETI, M., ZEČEVIĆ, V., ZNIKA, M., *Hrvatska gramatika*, II. promijenjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1997.
 - BAUER, P., *Die Definition des Reflexivpronomens im Deutschen, Ein Problem der Referenzidentität*, Universite Catholique de Louvan, Faculte de Philosophie et Lettres, 1973.
 - BEHAGHEL, O., *Deutsche Syntax*, Band I, Heidelberg, 1923.
 - BEHAGHEL, O., *Deutsche Syntax*. Eine geschichtliche Darstellung, Band II, Die Wortklassen und Wortformen, Carl Winters Universitätsbuchhandlung, Heidelberg, 1924.
 - BELAJ, B., *Prototipno-kontekstualna analiza povratnih glagola u hrvatskom jeziku*, Suvremena lingvistika, svezak 27, br. 51, Zagreb, 2001, str. 1-11.
 - BELAJ, B., *Nominalizacija kao strategija pasivizacije*, Suvremena lingvistika, godina 28, br. 53-54, Zagreb, 2002, str. 11-26.
 - BRABEC, I., HRASTE, M., ŽIVKOVIĆ, S., *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1961.
 - BRINKER, K., *Zum Problem der angeblich passivnahen Reflexivkonstruktionen in der deutschen Gegenwartssprache*, Muttersprache, Zeitschrift zur Pflege und Erforschung der deutschen Sprache, 79. Jahrgang, Bibliographisches Institut Mannheim-Zürich, 1969, str. 1-11.
 - BRINKER, K., *Das Passiv im heutigen Deutsch. Form und Funktion*, Heutiges Deutsch, Linguistische und didaktische Beiträge für den deutschen Sprachunterricht, Reihe I, Band 2, Max Hueber Verlag, Pädagogischer Verlag Schwann, München, 1971, str. 1-160.
 - BRINKMANN, H., *Die deutsche Sprache. Gestalt und Leistung*, 2. Auflage, Sprache und Gemeinschaft im Auftrag eines Arbeitskreises für deutsche Sprache hrsg. von Leo Weisgerber, Pädagogischer Verlag Schwann, Düsseldorf, 1971.
 - BUSCHA, J., *Zur Wortklassenbestimmung der Reflexiva in der deutschen Gegenwartssprache*, Deutsch als Fremdsprache, 9. Jahrgang, Hrsg. Herder-Institut Leipzig, 1972, str. 151-159.
 - BUSCHA J., *Reflexive Formen, reflexive Konstruktionen und reflexive Verben*, Deutsch als Fremdsprache, 19. Jahrgang, Hrsg. Herder-Institut der Karl-Marx-Universität, Leipzig, 1982, str. 167-173.

- BUSCHA, J., WIESE, E., *Zur Klassifizierung der Verbindungen 'Verb + sich' im Deutschen und 'Verb + se' im Polnischen*, Studien zum deutsch-polnischen Sprachvergleich, G. Helbig - G. Jäger (Hrsg.), VEB Verlag Enzyklopädie, Leipzig, 1983, str. 68-88.
- BUSSMAN, H., *Lexikon der Sprachwissenschaft*, 2, völlig neu bearbeitete Auflage, Alfred Kröner Verlag, Stuttgart, 1990.
- DAL, I., *Kurze deutsche Syntax*, 2. Auflage, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1966.
- DUDEN, *Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*, 4, völlig neu bearb. u. erw. Auflage, hrsg. von Günther Drosdowski u.a., Mannheim-Wien-Zürich, 1984.
- DUDEN, *Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*, 5, völlig neu bearb. u. erw. Auflage, Bd. 4, hrsg. und bearb. von Günther Drosdowski in Zusammenarbeit mit Peter Eisenberg..., Dudenverlag Mannheim-Wien-Zürich, 1995.
- ĐUKANOVIĆ, J., *Verben mit sich im Deutschen und mit se im Serbokroatischen*, Vorträge am Slavischen Seminar der Universität Tübingen, Nr. 5, hrsg. von Tilman Berger, Rolf-Dieter Kluge, Jochen Raecke, 1995, str. 1-20.
- EICHLER, W., BÜNTING, K.-D., *Deutsche Grammatik. Form, Leistung und Gebrauch der Gegenwartssprache*, 5. Auflage, Beltz Athenäum, Studienbücher Linguistik, Beltz Athenäum Verlag, Weinheim, 1994.
- EISENBERG, P., *Grundriss der deutschen Grammatik*, Band 2: Der Satz, 3, durchgesehene Auflage, Verlag J. B. Metzler, Stuttgart - Weimar, 2006.
- ENGEL, U., *Deutsche Grammatik*, Heidelberg, 1988.
- ERBEN, J., *Abriß der deutschen Grammatik*, Hueber Verlag, München, 1966.
- GUNKEL, L., MÜLLER, G., ZIFONUN, G., *Arbeiten zur Reflexivierung*, Linguistische Arbeiten, Band 481, Tübingen, Niemeyer, 2003.
- HAM, S., *Pasiv i norma*, Jezik, časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, Hrvatsko filološko društvo, god. 37, br. 3, Zagreb, 1990, str. 65-76.
- HAM, S., *Neosobne rečenice s predikatom tvorenim glagolskim pridjevom trpnim*, Jezikoslovlje, god. II, br. 2-3, Osijek, 1999, str. 3-16.
- HELBIG, G., *Zu einigen Problemen des Passivs und des Reflexivums im Deutschen*, Aktuelle Probleme der gegenwärtigen Germanistik, Verlag der Kiewer Universität, 1975, str. 97-134.

- HELBIG, G., *Was ist ein unpersönliches Passiv?*, Deutsch als Fremdsprache, 12. Jahrgang, Hrsg. Herder-Institut der Karl-Marx-Universität, Leipzig, 1975, str. 271-277.
- HELBIG, G., *Zur semantischen Beschreibung des Passivs und anderer passivischer Formen*, G. Helbig (Hrsg.): Probleme der Bedeutung und der Kombinierbarkeit im Deutschen, Leipzig, 1977.
- HELBIG, G., BUSCHA, J., *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*, 19. Auflage, Langenscheidt Verlag Enzyklopädie, Leipzig, 1999.
- JÄNTTI, A., *Zum Reflexiv und Passiv im heutigen Deutsch*. Eine syntaktische Untersuchung mit semantischen Ansätzen, ANNALES ACADEMIAE SCIENTIARUM FENNICAE DISSERTATIONES HUMANARUM LITTERARUM 15, Suomalainen Tiedakatemia, Helsinki, 1978.
- JERNEJ, J., *Bezlične povratne tvorbe u hrvatskom ili srpskom jeziku*, Filologija, br. 8, časopis Razreda za filologiju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, 1978, str. 153-157.
- JERNEJ, J., *O različnim povratnim tvorbama u hrvatskom jeziku*, Suvremena lingvistika, godina 23, svezak 1-2, br. 43-44, Zagreb, 1997, str. 105-107.
- JUNG, W., *Grammatik der deutschen Sprache*, Leipzig, 1967.
- JUNG, W., *Grammatik der deutschen Sprache*, Neuausgabe bearbeitet von Günter Starke, VEB Bibliographisches Institut, Leipzig, 1980.
- KATIČIĆ, R., *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Nacrt za gramatiku, drugo ponovljeno izdanje, Djela Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Razred za filološke znanosti, Knjiga 61, Globus, Nakladni zavod, Zagreb, 1991.
- *Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch*, hrsg. von U. Engel und P. Mrazović, Sagners Slavistische Sammlung, hrsg. von Peter Rehder, Band 10, 1. Halbband, Verlag Otto Sagner, München, 1986.
- *Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch*, hrsg. von U. Engel und P. Mrazović, Sagners Slavistische Sammlung, hrsg. von Peter Rehder, Band 10, 2. Halbband, Verlag Otto Sagner, München, 1986.
- KUČANDA, D., *Funkcionalni pristup analizi pasiva u hrvatskom*, Suvremena lingvistika, godina 18, svezak 2 (br. 34), Zagreb, 1992, str. 175-184.
- KUČANDA, D., *Pasivizacija kao strategija subjektivizacije/topikalizacije*, Jezikoslovlje, god. II, br. 2-3, Osijek, 1999, str. 17-33.

- KUNZE, J., *Reflexive Konstruktionen im Deutschen*, Zeitschrift für Sprachwissenschaft, Organ der Deutschen Gesellschaft für Sprachwissenschaft, Hrsg. Deutsche Gesellschaft für Sprachwissenschaft, Band 14, Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen, 1995, str. 3-53.
- LEITNER, H., *Deutsch-kroatisches Wörterbuch, Verben im Kontext*, 1. Auflage, Školska knjiga, Zagreb, 1998.
- MARETIĆ, T., *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, treće, nepromijenjeno izdanje, Matica hrvatska, Zagreb, 1963.
- MARINČIĆ, S., *Povratna zamjenica kao dopuna glagolu u njemačkom i u hrvatskom jeziku (Kontrastivna analiza)*, doktorski rad, Zagreb, 2007.
- MARINČIĆ, S., *Povratna zamjenica kao zamjenica identiteta u njemačkome i hrvatskom jeziku*, HUM, časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, br. 4, Mostar, 2008, str. 78-92.
- MILKOVIĆ, A., *Razmatranje glagolske prijelaznosti i povratnosti u hrvatskome jeziku*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knjiga 35, Zagreb, 2009, str. 243-256.
- MILOŠEVIĆ, K., *Jedan negramatični rečenični model u srpskohrvatskom jeziku*, Južnoslovenski filolog Instituta za srpskohrvatski jezik, XXXVI, Beograd, 1980, str. 47-63.
- ORAIĆ, I., *Kako razvrstati glagole s elementom se u valencijskome rječniku hrvatskih glagola?*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knjiga 34, Zagreb, 2008, str. 269-283.
- POLENZ, P., *Ableitungsstrukturen deutscher Verben*, Zeitschrift für deutsche Sprache, Band 24, Heft 1/2, str. 1-15, i Heft 3, 1968, str. 131-160.
- PRIMUS, B., SCHWAMB, J., *Aspekte medialer und nichtmedialer Reflexivkonstruktionen im Deutschen*, Grammatische Untersuchungen, Analysen und Reflexionen, Festschrift für Gisela Zifonun, hrsg. von Breindl, E., Gunkel, L., Strecker, B., Tübingen, Narr, 2006, str. 223-239.
- RAGUŽ, D., *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb, 1997.
- ROTTLUFF A., *Zum Verhältnis von werden-Passiv und der lassen + sich +Infinitiv- -Fügung als Passivsynonym in eingebetteten Sätzen*, Deutsch als Fremdsprache, 19. Jahrgang, Hrsg. Herder-Institut der Karl-Marx-Universität, Leipzig, 1982, str. 335-341.

- SAMARDŽIJA, M., *Gramatika zavisnosti i teorija valentnosti*, Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog jezika, sv. IV, Teorija valentnosti i rječnik valentnosti hrvatskih glagola. Ur. Rudolf Filipović. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1993, str. 1-14.
- SAAVEDRA, D., *Deagentivnost sintaktičkih konstrukcija u hrvatskome jeziku*, Suvremena lingvistika, svezak 35, br. 67, Zagreb, 2009, str. 69-85.
- SCHULZ, D., GRIESBACH, H., *Grammatik der deutschen Sprache*, Hueber Verlag, 6. Auflage, München, 1967.
- SILIĆ, J. - PRANJKOVIĆ, I., *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, d.d., Zagreb, 2005.
- STÖTZEL, G., *Ausdrucksseite und Inhaltsseite der Sprache, Methoden-kritische Studien am Beispiel der deutschen Reflexivverben*, Linguistische Reihe, Band 3, hrsg. von K. Baumgärtner, P. v. Polenz und H. Steger, Hueber Verlag, München, 1970.
- STEUBE, A. - WALTHER, G., *Zur passivischen Diathese im Deutschen*, Linguistische Arbeitsberichte 5, Leipzig, 1972.
- STUMMHÖFER, H., J., VIOREL, E., *Zum Gebrauch der Reflexivkonstruktionen im Deutschen und Rumänischen*, Deutsch als Fremdsprache, 9. Jahrgang, Hrsg. Herder-Institut, Leipzig, 1972, str. 249-255.
- TEŽAK, S., BABIĆ, S., *Pregled gramatike hrvatskoga književnog jezika za osnovne i druge škole*, VI. prerađeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1973.
- TEŽAK, S., BABIĆ, S., *Gramatika hrvatskoga jezika. Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, 12. preuređeno i dopunjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 2000.
- WAGNER, F., *Reflexivkonstruktionen und Genera Verbi*, Sprachwissenschaft in Verbindung mit Herbert Kolb und Klaus Matzel, hrsg. von Rudolf Schützeichel, Band 2, Carl Winter Universitätsverlag, Heidelberg, 1977, str. 302-338.
- WELKE, K., *Eine funktionalgrammatische Betrachtung zum Reflexivum: Das Reflexivum als Metapher*, Deutsche Sprache, Zeitschrift für Theorie, Praxis, Dokumentation, 25. Jahrgang, Erich Schmidt Verlag, 1997, str. 209-231.
- ZIFONUN, G., *Grammatik des Deutschen im europäischen Vergleich: Das Pronomen, Teil II: Reflexiv- und Rezipropronomen*, amades Arbeitspapiere und Materialien zur deutschen Sprache, hrsg. vom Institut für deutsche Sprache, 2003, Nr. 1/03.

Senka MARINČIĆ

**GERMAN REFLEXIVE CONSTRUCTIONS WITH
PASSIVE DIATHESIS AND THEIR CROATIAN
TRANSLATION EQUIVALENTS**

Certain structures with reflexive pronoun *sich* in the German language that occur only in the third person are classified as active forms, but are recognized by a meaning similar to passive – let us compare *Der Roman liest sich schwer* ← *Der Roman wird schwer gelesen* ← *Man liest den Roman schwer*. These are therefore formally active structures, but are passive in terms of their contents. The paper explores the reflexive constructions with passive diathesis in German and how they are interpreted or realized in the Croatian language.

Key words: *reflexive constructions, passive diathesis, agent-patient*